JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
F. G. JACOBS
15 päivänä kesäkuuta 1995 *

1. Näissä kahdessa asiassa Hoge Raad der Nederlanden pyytää ennakkoratkaisua kahteen kysymysryhmään. Ensimmäinen näistä koskee sitä, onko tämä tuomioistuin muutoksenhakutuomioistuimena velvollinen tutkimaan tiettyjä yhteisön oikeuteen liittyviä seikkoja, joita ei ole käsitelty alemmissa oikeusasteissa, vaikka tämä olisi kansallisten menettelysääntöjen vastaista. Vaikka nämä kysymykset ovat tulleet esille perustamissopimuksen kilpailusääntöjä koskevassa erityisessä tapauksessa, niihin liittyy yleisesti merkittäviä kysymyksiä yhteisön oikeuden ja jäsenvaltioiden oikeusjärjestysten välisestä vuorovaikutuksesta. Toinen kysymysryhmä koskee sitä, onko ammatillinen eläkejärjestelmä, johon kuuluminen on pakollista, yhteensoveltuva perustamissopimuksen kilpailumääräysten kanssa.

2. Kansallinen lainsäädäntö on molemmissa asioissa sama. Pakollisesta kuulumisesta ammatilliseen eläkejärjestelmään 29.6.1972 annetun Alankomaiden lain (eläkelaki) mukaan toimivaltainen ministeriö voi määrätä yhden tai useamman ammattikuntaa edustavan järjestön pyynnöstä ja lausuntomenettelyä noudattaen, että yhden tai useamman erityisen ammatinharjoittajaryhmän on kuuluttava ammattikunnan perustamaan ammatilliseen eläkejärjestelmään. Eläkelain 2 pykälän 2 momentin mukaan tällaisessa järjestelmässä voidaan a) perustaa erityinen eläkekassa tai b) velvoittaa kyseiseen ammattikuntaan kuuluvat henkilöt ottamaan vakuutus joko erityiseltä eläkekassalta tai harkintansa mukaan valitsemaltaan hyväksytyltä vakuuttajalta, tai c) yhdistää nämä kaksi järjestelmän eri osia varten. Eläkelain 2 pykälän 3 momentin mukaan pakollisen järjestelmän perustamista vaativien järjestöjen on perustettava oikeushenkilö, joka vastaa järjestelmän hoitamisesta ammatillisena eläkekassana tai valvoo, että siihen kuuluvat henkilöt täyttävät vakuutusvelvollisuutensa. Eläkelain 2 pykälän 4 momentissa säädetään, että järjestelmän ollessa pakollinen kaikkien joko itsenäisinä ammatinharjoittajina tai työsuhteessa asianomaista ammattia harjoittavien henkilöiden on noudatettava järjestelmää koskevia säännöksiä ja määräyksiä. Tämän laiminlyönti on 27 pykälän mukaan sakolla rangaistava teko. Lisäksi 31 pykälän nojalla eläkekassalla tai valvontaelimellä on oikeus antaa täytäntöönpanokelpoinen määräys maksamattomien vakuutusmaksujen perimiseksi.

3. Ennakkoratkaisupyyntöjä koskevissa päätöksissä esitettyjen eläkelain esitöiden

* Alkuperäinen kieli: englanti.

mukaan yhteisten järjestelmien tarkoitus on mahdollistaa "eläkeajan tulojen mukauttaminen yleiseen tulotason nousuun", "matemaattisen menetelmän käyttäminen vakuutusmaksujen tai niiden muunnosten määrittämiseksi siten, että nuoremmat kollegat maksavat osan vanhemmille kollegoille maksettavien eläkkeiden suuremmista kustannuksista" ja "järjestelmän voimaantuloa edeltäneiden vuosien huomioon ottaminen eläkeoikeuksia myönnettäessä". Tämä tavoite voidaan saavuttaa keskinäisen vakuutusjärjestelmän kautta "ainoastaan, jos kaikki ammattikunnan jäsenet kuuluvat periaatteessa siihen".

4. Fysioterapeuttien ammattikunta perusti vuonna 1978 ammatillisen eläkejärjestelmän, johon kuului eläkekassa Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten (jäljempänä eläkekassa). Eläkekassan perustamiskirjan 4 kohdan 1 alakohdan mukaan vakuutuksenottajia ovat kaikki fysioterapeutit ja lääkintävoimistelijat, jotka täyttävät eläkesäännöissä asetetut edellytykset. Lain 4 pykälän 2 momentin mukaan vakuutuksenottajiin sovelletaan perustamiskirjan määräyksiä, eläkesääntöjä ja muita perustamiskirjan mukaisesti annettuja sääntöjä.

5. Eläkesäännön 2 kohdan 1 kohdassa määritellään järjestelmään kuuluvat "fysioterapeuteiksi, jotka harjoittavat fysioterapeutin ammattia Alankomaissa ja jotka eivät vielä ole saavuttaneet eläkeikää". Tämän määritelmän ulkopuolelle jäävät siten tietynlaiset fysioterapeutit, joita ovat eläkesäännön 2 kohdan 1 alakohdan a alakohdan mukaan "yksinomaan sellaisessa työsuhteessa työskentelevät fysioterapeutit, johon sovelletaan *Algemene Burgerlijke Pensioenwet*issä (eläkkeitä koskeva puitelaki) säädettyä järjestelmää tai muuta vähintään tämän eläkesäännön mukaista järjestelmää vastaavaa eläkevakuutusta, edellyttäen, että asianomaiset henkilöt ilmoittavat eläkekassalle kirjallisesti tätä koskevan toivomuksensa 25 kohdan 3 alakohdassa vahvistettuja asiaa koskevia hallinnollisia määräyksiä noudattaen".

6. Sosiaaliministeriö teki 31.3.1978 eläkelain 2 pykälän 1 momentin nojalla päätöksen, jolla järjestelmään kuuluminen määrättiin pakolliseksi. Päätökseen sisältyi poikkeus, joka vastasi eläkesäännön 2 kohdan 1 alakohdan a alakohdan mukaista poikkeusta.

7. Eläkekassa on asettanut seuraavat edellytykset eläkesäännön 2 kohdan 1 alakohdan a alakohdan soveltamiseksi:

"1. Fysioterapeutti ei saa kyseisen työsuhteen lisäksi harjoittaa muuta ammatillista toimintaa ja työsuhteen on kuuluttava vähintään samantasoisen eläkevakuutuksen soveltamisalaan.

2. Mainitun eläkevakuutuksen on katettava:

a) ...

b) (...) kaikki yrityksen palveluksessa olevat fysioterapeutit."

8. Van Veen ja van Schijndel (jäljempänä valittajat) ottivat Delta Lloydilta omat vakuutukset, jotka tulivat voimaan 1.1.1988 ja 1.4.1989. Eläkekassa ei myöntänyt poikkeusta pakollisesta kuulumisesta eläkekassaan, koska nämä vakuutukset eivät täyttäneet edellytystä, jonka mukaan niitä pitäisi soveltaa kaikkiin työnantajan palveluksessa oleviin fysioterapeutteihin (jäljempänä kollektiivisuusedellytys). Valitukset eläkekassan päätöksistä tutkittiin ensimmäisessä oikeusasteessa Kantonrechterissä (jonka ratkaisu oli van Veenille kielteinen ja van Schijndelille myönteinen) ja muutoksenhaun seurauksena Breda Rechtbankissa, jonka ratkaisu oli molemmille valittajille kielteinen. Tämän jälkeen viimeksi mainitut valittivat Hoge Raadiin, jolla on toimivalta kumota tuomio ainoastaan oikeudellisten seikkojen osalta (kassaatio).

9. Alemmissa oikeusasteissa valittajat vaativat poikkeusta pakollisesta kuulumisesta eläkekassaan sillä perusteella, että Alankomaiden laissa ei ollut oikeudellista perustaa kollektiivisuusedellytykselle. Muutoksenhakutuomioistuimena Hoge Raad vahvisti Rechtbankin näkemyksen siitä, että kollektiivisuusvaatimus oli Alankomaiden lainsäädännön mukainen. Hoge Raadissa valittajat ovat kuitenkin esittäneet vaatimukselleen uuden perusteen, johon ne eivät olleet vedonneet Kantonrechterissa tai Rechtbankissa, väittäen, että eläkelaki — tai ainakin sen soveltaminen fysioterapeuttien perustamaan järjestelmään — on ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 3 artiklan f kohdan sekä 5, 85, 86 ja 90 artiklan kanssa. Valittajat ovat väittäneet näiden perustamissopimuksen määräysten olevan sellaisia, että Rechtbankin olisi pitänyt niiden perusteella ratkaista asia valittajien eduksi, vaikka nämä eivät olleet esittäneet tällaista perustetta ensimmäisessä oikeusasteessa.

10. Tämän uuden perusteen seurauksena Hoge Raadin on tarkasteltava tärkeää menettelyllistä kysymystä. Alankomaiden lain mukaan uusia perusteita voidaan esittää kassaatiomuutoksenhaun yhteydessä ainoastaan, jos ne koskevat yksinomaan oikeudellisia seikkoja, eli ne eivät edellytä tosiseikkojen tutkimista. Hoge Raad katsoo, että valittajien uusi peruste ei täytä tätä edellytystä, koska se perustuu tosiseikkoihin ja olosuhteisiin, joiden olemassaoloa Rechtbank ei ollut vahvistanut. Ei myöskään voida väittää, että valittajien vaatimukset olisivat nojautuneet tähän perusteeseen, mutta että Rechtbank ei olisi tutkinut sitä.

11. Hoge Raadin mukaan valittajat eivät myöskään voi vedota Alankomaiden siviiliprosessilain 48 pykälään, jossa edellytetään, että tuomioistuin täydentää viran puolesta oikeudellisia perusteita, joita asianosaiset eivät ole esittäneet. Hoge Raadin mukaan periaate yksityisoikeudellisia asioita käsittelevien tuomioistuinten passiivisuudesta tapauksissa, jotka koskevat sellaisia oikeuksia ja velvollisuuksia, joista asianosaiset voivat vapaasti sopia, tarkoittaa, että täydentäessään oikeudellisia perusteita tuomari ei saa ylittää riita-asian rajoja eikä nojautua muihin tosiseikkoihin tai olosuhteisiin kuin niihin, joihin se asianosainen on vedonnut, jonka perusteita on täydennettävä. Käsiteltävänä olevassa asiassa Rechtbank olisi ylittänyt riita-asian rajat, jos se olisi viran puolesta käsitellyt yhteisön oikeuteen liittyviä seikkoja. Kantonrechterissä valittajat eivät riitauttaneet pakollista kuulumistaan eläkejärjestelmään, vaan sen, ettei heille ollut myönnetty poikkeusta eläkesäännön 2 kohdan 1 alakohdan a alakohdan nojalla. Hoge Raad katsoo, että valittajat ovat siten myöntäneet, että 29.6.1972 annettu eläkelaki ja eläkejärjestelmä ovat luonteeltaan pakottavia.

12. Näin ollen Hoge Raad on pyytänyt ennakkoratkaisua seuraaviin kysymyksiin:

"A)

1) Onko yksityisoikeudellisia asioita käsittelevän kansallisen tuomioistuimen sovellettava Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen 3 artiklan f kohtaa sekä 5, 85, 86 ja/tai 90 artiklaa sellaisia yksityisoikeudellisia oikeuksia ja velvollisuuksia koskevissa oikeudenkäynneissä, joista asianosaiset voivat vapaasti sopia, vaikka asianosainen, jonka edun mukaista on soveltaa mainittuja määräyksiä, ei ole vedonnut niihin?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen on periaatteessa vastattava myönteisesti, soveltuuko tämä vastaus myös silloin, kun tuomioistuimen on näin tehdessään luovuttava sille kuuluvasta passiivisuudesta, koska sen pitäisi a) ylittää asianosaisten määrittämät asian rajat ja/tai b) nojautua muihin tosiseikkoihin ja olosuhteisiin kuin mihin se asianosainen, jonka edun mukaista on soveltaa näitä määräyksiä, vetoaa vaatimuksensa perusteeksi?

3) Jos toiseen kysymykseen on vastattava myönteisesti, voidaanko ensimmäisessä kysymyksessä mainittuihin perustamissopimuksen määräyksiin vedota ensimmäistä kertaa vasta ylimmässä kansallisessa oikeusasteessa, jos a) menettelyyn sovellettavan lainsäädännön mukaan uusia perusteita voidaan esittää ylimmässä oikeusasteessa ainoastaan, jos ne ovat puhtaasti oikeudellisia, eli ne eivät edellytä tosiseikkojen tutkimista ja ne pätevät kaikissa tilanteissa, ja jos b) kyseisiin määräyksiin vetoaminen edellyttää juuri tosiseikkojen tutkimista?

B)

4) Ottaen huomioon edellä — — selostetun *Wet betreffende verplichte deelneming in een beroepspensioenregeling*in (WVD) tarkoituksen, onko perustamissopimuksen 85, 86 tai 90 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä pidettävä sellaista ammatillista eläkekassaa, johon kaikkien kyseiseen ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden tai heistä koostuvan yhden tai usean määrätyn ryhmän on WVD:n mukaan kuuluttava tästä laista johtuvine oikeusvaikutuksineen, jotka on lyhyesti edellä — — selostettu?

5) Jos vastaus edelliseen kysymykseen on myönteinen, onko se, että kuuluminen fysioterapeuttien ammatilliseen eläkekassaan on edellä 3.1. B kohdassa tarkoitetulla tavalla määrätty pakolliseksi, sellainen jäsenvaltion toteuttama toimenpide, jolla estetään yrityksiin sovellettavien kilpailusääntöjen tehokas vaikutus, vai onko näin ainoastaan tietyissä tilanteissa, ja jos näin on, missä tilanteissa?

6) Jos edelliseen kysymykseen on vastattava kielteisesti, voiko velvollisuus kuulua ammatilliseen eläkejärjestelmään olla perustamissopimuksen 90 artiklan vastainen muiden seikkojen perusteella, ja jos näin on, mitkä nämä seikat ovat?"

13. Hoge Raad huomauttaa, että B-kohdassa esitetyt kysymykset ovat relevantteja ainoastaan, jos yhteisöjen tuomioistuimen A-kohdassa esitettyihin kysymyksiin antamien vastausten seurauksena Hoge Raadin on tutkittava valittajien esittämät yhteisön oikeuteen nojautuvat perusteet.

Menettelylliset kysymykset

14. Ensimmäistä kysymysryhmää (A-kohdassa esitetyt kysymykset) voidaan luonnehtia "menettelyllisiksi" kysymyksiksi. Käsitettä "menettelyllinen" on käytetty erittäin laajassa merkityksessä siten, että se kattaa oikeussuojakeinojen järjestämistä ja tuomioistuinten toimivaltaa koskevat säännöt. Käsiteltävinä olevien asioiden keskeiset kysymykset liittyvät siihen, mikä on yhteisön oikeuden vaikutus jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä järjestettyihin menettelyihin tässä laajassa merkityksessä.

15. Kolmen menettelyllisen kysymyksen rakenne perustuu olettamukseen siitä, että kassaatiomuutoksenhaussa voidaan periaatteessa vedota ainoastaan muutoksenhaun kohteena olevan tuomion antaneen tuomioistuimen tekemään oikeudelliseen virheeseen. Koska käsiteltävinä olevissa asioissa asianosaiset eivät ole vedonneet kyseiseen oikeudelliseen seikkaan alemmissa oikeusasteissa, on selvitettävä, olisiko kyseisten tuomioistuinten pitänyt viran puolesta tutkia tämä seikka, koska muuten tuomioistuimet eivät ole voineet tehdä oikeudellista virhettä. Tästä syystä Hoge Raadin ensimmäinen kysymys koskee sitä, onko kansallisen yksityisoikeudellisia asioita käsittelevän tuomioistuimen

sovellettava viran puolesta tiettyjä perustamissopimuksen määräyksiä, erityisesti kilpailumääräyksiä, jos asianosaiset eivät ole vedonneet niihin. Hoge Raadin toisella kysymyksellä on merkitystä ainoastaan, jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myönteisesti. Siinä kysytään, soveltuuko tämä vastaus myös siinä tapauksessa, että kansallisen tuomioistuimen olisi luovuttava kansallisten menettelysääntöjen mukaan sille kuuluvasta passiivisesta asemasta tutkiakseen sellaisia perusteita, jotka ylittävät asianosaisten vaatimukset ja vaativat tuekseen lisänäyttöä. Jos näin on, kolmannessa kysymyksessä kysytään, voivatko asianosaiset vedota perustamissopimuksen kyseisiin määräyksiin ensimmäistä kertaa vasta kassaatiotuomioistuimessa, vaikka tämän olisi tällöin jätettävä soveltamatta niitä menettelysääntöjä, joiden mukaan sellaisiin uusiin perusteisiin ei voida vedota, jotka edellyttävät tosiseikkojen tutkimista. Mielestäni ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen yhdessä tarkasteltuna on vastattava kielteisesti. Kolmanteen kysymykseen ei siten ole tarpeen vastata.

16. Käsiteltävänä olevissa asioissa ilmenee samanlaisia kysymyksiä kuin asiassa Peterbroeck [1], jossa Cour d'appel de Bruxelles kysyi yhteisöjen tuomioistuimelta, onko kansallisen tuomioistuimen jätettävä soveltamatta sellaista kansallista menettelysäännöstä, joka estää sitä tutkimasta sellaisen yhteisön oikeuteen liittyvän seikan, jonka asianosainen on esittänyt tätä varten asetetun määräajan jälkeen. Annoin tätä asiaa koskevan ratkaisuehdotukseni 4.5.1994. Asiaa koskeva suullinen käsittely aloitettiin tämän jälkeen uudelleen ja uusi suullinen käsittely pidettiin samanaikaisesti käsiteltävinä olevia asioita koskevan suullisen käsittelyn kanssa 4.4.1995.

17. Asiassa Peterbroeck 4.5.1994 antamassani ratkaisuehdotuksessa katsoin, että yhteisön oikeus ei estänyt soveltamasta kyseistä kansallista säännöstä. Näkemykseni perustui siihen, että "yhteisöjen tuomioistuimen jo vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin, kun asiasta ei ole yhteisön sääntöjä, kunkin jäsenvaltion kansallisessa oikeusjärjestyksessä on määriteltävä toimivaltaiset tuomioistuimet ja menettelysäännöt niitä oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen perustuvat oikeudet, jos nämä kansalliset menettelysäännöt täyttävät kaksi edellytystä: ne eivät saa olla epäedullisempia kuin vastaaviin luonteeltaan kansallisiin asioihin sovellettavat menettelysäännöt eivätkä ne saa johtaa siihen, että yhteisön oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta [2] tai erittäin vaikeaa" [3]. [4] Koska mitään niistä vaatimuksista, joita varten Belgian säännöksissä oli säädetty tiettyjä poikkeuksia, ei vastannut Peterbroeckin vaatimusta ja koska *mainituissa säännöksissä* asetettuja määräaikoja ei voitu pitää kohtuuttomina, katsoin, että Belgian säännökset täyttivät yhteisöjen tuomioistuimen asettamat edellytykset.

1 — Asia C-312/93, ratkaisuehdotus 4.5.1994.

2 — Ks. esim. asia 33/76, Rewe v. Landwirtschaftskammer Saarland, tuomio 16.12.1976 (Kok. 1976, s. 1989, 5 kohta); asia 199/82, Amministrazioni delle Finanze dello Stato v. San Giorgio, tuomio 9.11.1983 (Kok. 1983, s. 3595, 12 kohta); asia C-208/90, Emmot, tuomio 25.7.1991 (Kok. 1991, s. I-4269, 16 kohta). Ks. myös yhdistetyt asiat C-31/91— C-44/91, Lageder ym., tuomio 1.4.1993 (Kok. 1991, s. I-1761, 27—29 kohta).

3 — Ks. alaviitteessä 2 mainitussa asiassa San Giorgio annettu tuomio, 14 kohta; yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, Francovich ym., tuomio 19.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5357, 43 kohta).

4 — *Julkisasiamies Jacobsin em. asiassa Peterbroeck antama ratkaisuehdotus*, 17 kohta.

18. Edellä mainittujen edellytysten tarkoituksena on luoda tasapaino kahden vaatimuksen välille; näistä toinen koskee jäsenvaltioiden oikeusjärjestysten menettelyllistä autonomiaa ja toinen yhteisön oikeuteen perustuvien oikeuksien tehokasta suojelua kansallisissa tuomioistuimissa. Nämä edellytykset sopivat yhteen muiden sellaisissa asioissa annettujen ennakkoratkaisujen kanssa, joissa yhteisöjen tuomioistuin on pitänyt ensisijaisena tarvetta turvata yhteisön oikeuden tehokkuus ja yksityisten oikeussubjektien asianmukainen oikeussuoja (asioissa Simmenthal ja Factortame annetut tuomiot).

19. Simmenthal-tapauksessa [5] yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kansallinen tuomioistuin, jonka edellytettiin toimivaltansa puitteissa soveltavan yhteisön oikeutta, oli velvollinen takaamaan yhteisön oikeuden täyden vaikutuksen, eikä sen pitänyt odottaa, että yhteisön oikeuden vastainen kansallinen säännös olisi kumottu lailla tai Italian perustuslakituomioistuimessa. Tällä tapauksella on selvästi ollut huomattava merkitys koko yhteisön oikeusjärjestykselle. Perustamissopimuksessa luodun järjestelmän mukaan kansalliset tuomioistuimet huolehtivat yhteisön oikeuden täytäntöönpanosta. Kunkin kansallisen tuomioistuimen on pystyttävä antamaan niille yhteisön säännöille vaikutus, jotka liittyvät sen toimivaltaan kuuluvaan oikeudenalaan. Jos perustuslakituomioistuimella olisi ollut yksinomainen toimivalta kumota yhteisön oikeuden vastainen kansallinen laki, tämä olisi epäilemättä rajoittanut yhteisön oikeuden soveltamista ja yhteisön oikeuteen perustuvien oikeuksien suojelua Italian tuomioistuimissa. Jos jokainen tapaus, joka koskee kansallisen säännöksen yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden kanssa, olisi pitänyt saattaa perustuslakituomioistuimen käsiteltäväksi, mikä olisi johtanut pitkään, monimutkaiseen ja kalliseen menettelyyn, tämä olisi estänyt yksityisiä oikeussubjekteja vaatimasta yhteisön oikeuteen perustuvien oikeuksiensa turvaamista, [6] ja vaikka tämä ei olisikaan estänyt yksityisiä oikeussubjekteja, yhteisön oikeutta ei olisi sovellettu niin kauan kuin asia oli vireillä. [7]

20. Myös asiassa Factortame [8] yhteisöjen tuomioistuimella oli pakottava tarve korjata sen oikeussuojan riittämättömyys, jolla yhteisön oikeuteen perustuvat oikeudet oli turvattu kansallisessa oikeudessa. Kantajat pyysivät kansallista tuomioistuinta tutkimaan, olivatko Yhdistyneen kuningaskunnan parlamentin antaman lain tietyt säännökset yhteisön oikeuden mukaisia. Divisional Court of the Queen's Bench Division pyysi yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua asiasta. Samanaikaisesti kantajat hakivat välitoimena riidanalaisten säännösten soveltamisen lykkäämisestä. Court of Appeal kumosi Divisional Courtin väliaikaismääräyksen sillä perusteella, ettei Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuimilla ollut toimivaltaa lykätä väliaikaismääräyksellä parlamentin antamien lakien soveltamista eikä

5 — Asia 106/77, Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal, tuomio 9.3.1978 (Kok. 1978, s. 629).

6 — Ks. julkisasiamies Reischlin ratkaisuehdotus, s. 653.

7 — Edellinen alaviite, s. 656.

8 — Asia C-213/89, The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd ym., tuomio 19.6.1990 (Kok. 1990, s. I-2433).

niillä ollut tällaisessa menettelyssä toimivaltaa antaa määräyksiä kruunua vastaan. House of Lordsin esittämän ennakkoratkaisupyynnön seurauksena yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että jos kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa yhteisön oikeuteen liittyvässä asiassa ainoa este väliaikaismääräyksen antamiselle on kansallinen säännös, kansallinen tuomioistuin ei saa soveltaa tällaista säännöstä.

21. Vaikka tämä ennakkoratkaisu aiheutti väistämättä poliittisen keskustelun, se ei ollut oikeudellisesti käänteentekevä tai edes yllättävä, kuten englantilaisten tuomareiden kannanotot osoittivat. [9] Yhteisön oikeuteen perustuvien oikeuksien oikeussuoja olisi selvästi ollut riittämätöntä tai näennäistä, jos Divisional Court ei olisi voinut ennen lopullisen tuomion antamista yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisun perusteella antaa väliaikaismääräystä sen estämiseksi, että väliaikaismääräystä hakeneelle asianosaiselle aiheutuisi korjaamatonta vahinkoa. On myös huomattava, että englantilaiset tuomioistuimet ovat tämän jälkeen katsoneet olevansa toimivaltaisia antamaan väliaikaismääräyksiä kruunua vastaan samantyyppisessä menettelyssä silloinkin, kun kysymys ei ole ollut yhteisön oikeuteen perustuvista oikeuksista. [10]

22. Tästä syystä on huomattava, että sekä asiassa Simmenthal että asiassa Factortame yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisu oli tarpeen, jotta kansalliset tuomioistuimet, joissa yhteisön oikeuteen perustuvat vaatimukset oli asianmukaisesti esitetty, voivat tehokkaasti hoitaa perustamissopimuksen mukaan niille kuuluvia tehtäviä.

23. Tämä asia on selvästi erotettavissa asioista Simmenthal ja Factortame, eikä mielestäni ole mitään syytä laajentaa näissä tapauksissa esitettyjä periaatteita siten, että ne suojaisivat henkilöitä, jotka eivät ole esittäneet vaatimuksiaan asianmukaisesti niiden oikeusjärjestysten mukaisesti, joissa heille annetaan tähän asianmukaiset mahdollisuudet. Tästä syystä yhdyn kaikkien niiden jäsenvaltioiden näkemyksiin, jotka ovat esittäneet kirjallisia huomautuksia, eli Ranskan, Saksan, Alankomaiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan näkemyksiin (nämä kaikki olivat läsnä myös suullisessa käsittelyssä). Samoin yhdyn Irlannin ja Belgian (asiassa Peterbroeck annettu tuomio) suullisessa käsittelyssä esittämiin näkemyksiin. Espanja ja Kreikka esittivät kuitenkin erilaisen näkemyksen suullisessa käsittelyssä. Espanjan hallitus esitti, että kansallisen tuomioistuimen on tarvittaessa viran puolesta tutkittava yhteisön oikeutta koskevat kysymykset, vaikka kansallisissa menettelysäännöksissä olisi säädetty toisin. Tämän päätelmänsä perusteeksi se nojautui a) yhteisön oikeuden ensisijaisuuteen, b) yhteisön oikeuden tehokkaaseen vaikutukseen ja c) tarpeeseen varmistaa yhteisön oikeuden yhtenäinen soveltaminen. Kreikan hallitus esitti samankaltaisia perusteluja. Käsittelen jokaista näistä perusteluista vuorollaan.

9 — Ks. Lord Bridge of Harwichin puhe, asia Regina v. Secretary of State for Transport ex parte Factortame Limited and Others (1991) AC 603, erityisesti s. 658; CMLR 1990, s. 375.

10 — Ks. House of Lordsin asiassa M v. Home Office antama tuomio, (1994) 1 AC 377.

Yhteisön oikeuden ensisijaisuus

24. Mielestäni yhteisön oikeuden ensisijaisuudesta ei seuraa, ettei kansallinen tuomioistuin saisi missään olosuhteissa soveltaa menettelysäännöksiä, jotka estävät yhteisön oikeuteen liittyvän kysymyksen tutkimisen tietyssä menettelyn vaiheessa. Yhteisön oikeuden ensisijaisuus edellyttää pääsääntöisesti erityisesti sitä, että kun kansallisessa tuomioistuimessa tulee esille kansallisen oikeuden aineellisen säännöksen ja yhteisön oikeuden aineellisen säännöksen tai määräyksen välinen ristiriita, yhteisön säännökselle tai määräykselle on annettava etusija. On helppoa todeta, että jollei tällaista pääsääntöä olisi, yhteisön oikeus jäisi vaikutuksettomaksi.

25. Yhteisön oikeuden ensisijaisuus ei edellytä, että menettelysäännökset olisi syrjäytettävä kaikissa tilanteissa, jotta yhteisön oikeuteen voitaisiin vedota missä tahansa menettelyn vaiheessa. Kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö on osoittanut, riittää, kun kansallisissa menettelysäännöksissä annetaan oikeussubjekteille tehokas mahdollisuus käyttää oikeuksiaan.

26. Pitää paikkansa, että sekä yhteisön oikeuden asianmukaiseen soveltamiseen liittyvä yleinen etu että asianosaisten edut on otettava huomioon. Yhteisöjen tuomioistuimen vuosien kuluessa omaksuman lähestymistavan mukaan vaikuttaa kuitenkin siltä, että se, mikä tältä osin riittää yleisen edun tyydyttämiseksi vastaa täsmälleen jo edellä mainittuja vakiintuneita periaatteita. Tällaisia ovat periaate, jonka mukaan kansallisten tuomioistuinten on turvattava yhteisön oikeuteen perustuvien oikeuksien käyttäminen, kun niihin vedotaan kansallisessa menettelyssä kansallisten menettelysäännösten mukaisesti sekä periaate, jonka mukaan kansallisia säännöksiä ei pidä soveltaa silloin, kun ne tekevät näiden oikeuksien käyttämisen mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi. Samoin toissijaisesti voidaan todeta, että myös komissio voi suojella yhteisön etua joko kilpailusääntöjen, joihin käsiteltävänä olevassa asiassa on vedottu, noudattamista koskevan valvonnan yhteydessä tai yleisemmin jäsenvaltioiden jäsenyysvelvoitteiden noudattamista koskevan valvonnan yhteydessä turvautumalla tarvittaessa perustamissopimuksen 169 artiklaan.

27. Lisäksi näkemys, jonka mukaan yhteisön oikeus syrjäyttäisi aina kansalliset menettelysäännökset, heikentäisi aiheettomasti jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksen perustana olevia vakiintuneita periaatteita. Tällainen näkemys ylittäisi sen, mitä tehokkaalta oikeussuojalta vaaditaan. Sen voitaisiin katsoa loukkaavan suhteellisuusperiaatetta ja laajassa merkityksessä toissijaisuusperiaatetta, jotka heijastavat juuri sitä tasapainoa, jonka yhteisöjen tuomioistuin on pyrkinyt saavuttamaan tältä osin monen vuoden ajan. Tällainen näkemys aiheuttaisi myös laajoja

vääristymiä, koska sen seurauksena suojeltaisiin laajemmin oikeuksia, jotka eivät vain siksi, että ne perustuvat yhteisön oikeuteen välttämättä ole tärkeämpiä kuin kansallisessa lainsäädännössä tunnustetut oikeudet. Tuskin voidaan esimerkiksi väittää, että van Schijndelin ja van Veenin yhteisön oikeuden mukainen oletettu oikeus valita vakuutusjärjestelmänsä olisi tärkeämpi oikeus, jota pitäisi suojella laajemmin kuin esimerkiksi kantajan oikeutta saada korvausta henkilökohtaisesta vahingosta.

28. Ei kuitenkaan pidä aliarvioida sitä merkitystä, joka kansallisilla tuomioistuimilla on yhteisön oikeuden täytäntöönpanossa, tai sitä velvollisuutta, joka jäsenvaltioilla on varmistaa perustamissopimuksen 5 artiklan mukaisesti yhteisön oikeuden täysi vaikutus ja turvata yhteisön oikeudessa yksityisille oikeussubjekteille myönnetyt oikeudet. Kuten ehdotin asiassa BP Supergas [11] antamassani ratkaisuehdotuksessani, kansallisten tuomioistuinten pitäisi tulkita laajasti edellytystä siitä, että yhteisön oikeuteen perustuvia vaatimuksia on käsiteltävä yhdenvertaisesti kansalliseen oikeuteen perustuvien vaatimusten kanssa. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä on valvoa, että yhteisön oikeuden vaikutus taataan silloin, kun kansallisilla säännöksillä loukataan yhteisön oikeuteen perustuvia oikeuksia (ks. asioissa Simmenthal ja Factortame annettujen tuomioiden lisäksi asioissa Johnston [12], Emmot [13] ja Marshall II [14] annetut tuomiot).

29. Perustamissopimuksilla luodussa järjestelmässä kuitenkin oletetaan, että tehokkuuden tarve ja asianmukaisen oikeussuojan tarve voidaan tavallisesti tyydyttää kansallisin oikeuskeinoin, jotka pannaan täytäntöön kansallisissa tuomioistuimissa kansallisten menettelysäännösten mukaisesti. Esimerkiksi asiassa Rewe [15] antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että:

"vaikka perustamissopimuksessa on useassa kohdassa annettu yksityisille oikeussubjekteille oikeus tarvittaessa nostaa yhteisöjen tuomioistuimessa kanne, tarkoituksena ei ollut luoda kansallisessa oikeudessa jo säädettyjen oikeussuojakeinojen lisäksi kansallisissa tuomioistuimissa uusia oikeussuojakeinoja yhteisön oikeuden noudattamisen varmistamiseksi. Toisaalta perustamissopimuksella ja erityisesti sen 177 artiklalla luotu oikeussuojajärjestelmä edellyttää, että kaikkia kansallisessa oikeudessa säädettyjä oikeussuojakeinoja on voitava käyttää sen varmistamiseksi, että niitä yhteisön säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan, joilla on välitön oikeusvaikutus, ja tällöin on sovellettava samoja oikeudenkäyntiedellytyksiä ja menettelysääntöjä kuin ne, joita sovellettaisiin kansallisen oikeuden noudattamista koskevan valvonnan ollessa kyseessä."

11 — Asia C-62/93, ratkaisuehdotus 9.3.1995, Kok. 1995, s. I-1883, I-1888.

12 — Asia 222/84, Johnston v. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary, tuomio 15.5.1986 (Kok. 1986, s. 1651).

13 — Asia C-208/90, Emmot v. Minister for Social Welfare and the Attorney General, tuomio 25.7.1991 (Kok. 1991, s. I-4269).

14 — Asia S-271/91, Marshall v. Southampton and South West Hampshire Area Health Authority, tuomio 2.8.1993 (Kok. 1993, s. I-4367).

15 — Asia 158/80, Rewe v. Hauptzollamt Kiel, tuomio 7.7.1981 (Kok. 1981, s. 1805).

30. Tämän perustana on olettamus siitä, että oikeusvaltiot järjestävät kansalliset oikeusjärjestyksensä siten, että voidaan varmistaa, että lakia sovelletaan asianmukaisesti ja sen alaisille oikeussubjekteille annetaan oikeussuojaa. Yhteisöjen tuomioistuimen tarvitsee siten ainoastaan poikkeuksellisesti valvoa, että yhteisön oikeuden vaikutukset turvataan.

Yhteisön oikeuden tehokkuus

31. Siirryn käsittelemään toista Espanjan hallituksen väitettä, joka perustuu tarpeeseen turvata yhteisön oikeuden tehokkuus. Aluksi on huomattava, että lain asianmukainen soveltaminen ei välttämättä tarkoita, ettei sen soveltamiselle voitaisi asettaa mitään rajoituksia. Saattaa olla tarpeen asettaa täysipainoisen soveltamisen tarve tasapainoon muiden tarpeiden kanssa, joita ovat esimerkiksi oikeusvarmuus, hyvä hallintotapa sekä säännönmukainen ja asianmukainen oikeudenkäynnin kulku tuomioistuimissa. Oikeusjärjestyksissä asetetaan yleensä erilaisia rajoituksia, jotka johtavat siihen, että kantajan tai valittajan vaatimus hylätään kokonaisuudessaan tai osittain, jollei kantaja tai valittaja noudata kohtuullista huolellisuutta. Tällaisia ovat esimerkiksi asian vireillepanolle asetettu määräaika, eri vaiheiden suorittaminen hallintomenettelyssä ja oikeudenkäyntimenettelyssä, taannehtivia vaatimuksia koskevat rajoitukset, uusien vaatimusten esittämistä rajoittavat säännöt ja valitusperusteita koskevat rajoitukset sekä niitä seikkoja koskevat rajoitukset, jotka tuomioistuimet voivat käsitellä viran puolesta.

32. Epätietoinen kantaja saattaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeudenkäyntimenettelyssä havaita, että hänen kanteelleen asetettu määräaika on kulunut umpeen tai että hän on menettänyt oikeutensa esittää tiettyjä vaatimuksia tai perusteita, joilla olisi saattanut olla merkitystä hänen tapauksessaan. Perustamissopimuksissa ja erilaisia menettelyjä koskevissa säännöissä asetettujen määräaikojen lisäksi on huomattavia rajoituksia, jotka koskevat kanteiden laajentamista tai uusien perusteiden esittämistä menettelyn myöhemmissä vaiheissa. Kanteen laajuus määritellään periaatteessa yhteisöjen tuomioistuimelle osoitetussa kannekirjelmässä tai komission perustellussa lausunnossa niiden kanteiden osalta, jotka komissio nostaa 169 artiklan nojalla. Lisäksi kantajan on kanteessaan esitettävä yhteenveto kanteen oikeudellisista perusteista (työjärjestyksen 38 artiklan 1 kohta). Työjärjestyksen 42 artiklan 2 kohdan mukaan "asian käsittelyn kuluessa ei saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu kirjallisen käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudelliseen perusteeseen". Yhteisöjen tuomioistuin tutkii jonkin seikan viran puolesta ainoastaan rajoitetuissa olosuhteissa.

33. Kysymys siitä, missä laajuudessa kansallinen tuomioistuin voi tutkia oikeudellisen seikan, johon asianosaiset eivät ole vedonneet, saattaa riippua asiassa sovellettavan menettelyn luonteesta. Itse asiassa saattaisi olla houkuttelevaa todeta, että jäsenvaltioiden keskuudessa on perusero kahden olennaisesti erilaisen menettelytyypin välillä, eli laajasti tarkasteltuna toisaalta mannermaisen järjestelmän ja toisaalta englantilaisen, irlantilaisen ja skotlantilaisen järjestelmän välillä.

Mannermaisissa järjestelmissä oletetaan, että tuomioistuin tuntee lain (*jura novit curia* tai *curia novit legem*); sen on sovellettava asianmukaisia oikeussääntöjä tosiseikkoihin sellaisina kuin asianosaiset ovat esittäneet ne tuomioistuimelle (*da mihi factum, dabo tibi jus*), ja tarvittaessa se suorittaa oman oikeudellisen tutkimuksensa tätä varten. Toisaalta englantilaisessa, irlantilaisessa ja skotlantilaisessa järjestelmässä tuomioistuimella on vähemmän aktiivinen tai jopa passiivinen asema: menettely perustuu yleensä siihen olettamaan, että tuomioistuimella ei ole itsenäistä tietoa laista, että se on riippuvainen asianosaisten avustajien esittämistä huomautuksista, ja että sen olennainen tehtävä on ratkaista asia yksinomaan avustajien huomautusten perusteella. Erään kirjoittajan mukaan "ehkä huomiota herättävin piirre englantilaisessa menettelyssä on se, että Englannin oikeudessa ei ole eikä ole koskaan ollut *curia novit legem* -sääntöä" [16].

34. Kun asiaa tutkitaan perusteellisemmin, tällaiset erilaisten oikeusjärjestysten väliset vastakohtaisuudet osoittautuvat usein liioitelluiksi, eikä tämä tapaus ole poikkeus. Näiden kahden lähestymistavan välistä erottelua voidaan tuskin säilyttää edes siviiliprosessissa, jossa tämä vastakohtaisuus on selkein; sama vastakohtaisuus pätee erittäin harvoin rikosprosessissa tai hallintotuomioistuimissa, joissa sovelletaan erilaisia periaatteita. Edellä esitetyllä tavalla ilmaistun vastakohtaisuuden perusteella vaikuttaa siltä, että mannermaisissa järjestelmissä tuomioistuimet voivat tai niiden jopa täytyy ottaa viran puolesta huomioon oikeudellinen seikka, johon asianosaiset eivät ole vedonneet, kun taas *common law* -järjestelmissä tuomioistuimet eivät tee niin. Todellisuudessa asia on kuitenkin toisin. Kun mannermaisissa järjestelmissä tuomioistuin voi ottaa huomioon uuden oikeudellisen seikan, johon asianosaiset eivät ole vedonneet, se ei saa ylittää asianosaisten vaatimuksissa määriteltyjä asian rajoja. Menettely on siten asianosaiskeskeistä (*dominus litis*). Tuomioistuin ei myöskään voi tutkia uusia oikeudellisia kysymyksiä, jotka sisältävät uusia tosiseikkoja. Näin on nimenomaan Alankomaiden siviiliprosessissa, kuten Hoge Raad on ennakkoratkaisupyynnöissään selittänyt, [17] ja näin näyttää olevan monissa muissa järjestelmissä. Useissa järjestelmissä, esimerkiksi Englannin tuomioistuimissa, on myös niin, että jos tuomioistuin tutkii uuden seikan, se pyytää tai sen on pyydettävä asianosaisia esittämään siitä väitteensä. Englantilaista tuomioistuinta ei puolestaan millään tavalla estetä ottamasta huomioon oikeudellista seikkaa, johon asianosaiset eivät ole vedonneet. Itse asiassa yksityiskohtainen vertaileva tutkimus englantilaisen ja esimerkiksi ranskalaisen tuomioistuimen lähestymistavasta tällaisiin asioihin osoittaa, että erot eivät ole suuria. [18]

35. Samoin mikä tahansa tuomioistuin myös englantilainen tuomioistuin luonnollisesti ottaa viran puolesta huomioon oikeusjärjes-

16 — Mann: Fusion of the Legal Professions?, *Law Quarterly Review*, 1977, s. 367, s. 369.

17 — Ks. edellä 11 kohta.

18 — Ks. Jolowicz: "*Da mihi factum dabo tibi jus*: a problem of demarcation in English and French law", *Mutum non multa*: Festschrift für Kurt Lipstein, 1980, s. 79.

tyksen perusteita (*public order*) koskevan seikan. Tämän vuoksi Englannin oikeudessa on vuosisatoja kieltäydytty täytäntöönpanèmasta lainvastaisia sopimuksia. Eräässä viimeaikaisessa tapauksessa tätä perusteltiin seuraavasti:

"Jos liiketoimi on ilmeisen lainvastainen, tuomioistuimen on kieltäydyttävä sen täytäntöönpanosta riippumatta siitä, onko tähän seikkaan vedottu tai onko jompikumpi asianosainen ottanut sen esille, ja vaikka se tulisi ensimmäisen kerran esille vasta muutoksenhakuvaiheessa. Tämän säännön perustana on se, että kuningaskunnan tuomioistuimia ei voida käyttää lainvastaisten sopimusten täytäntöönpanoon asianosaisten tahdosta riippumatta — —." [19]

36. Kuitenkin myös englantilaisessa järjestelmässä se, missä laajuudessa tuomioistuin tutkii viran puolesta kysymyksiä, vaihtelee asiayhteyden mukaan: se voi riippua esimerkiksi menettelytyypistä (siviiliprosessi, rikosprosessi, hallintomenettely), oikeusasteesta (ensimmäinen aste, oikeuskysymykseen ja tosiseikkoihin perustuva valitus, tai vain oikeuskysymykseen perustuva valitus), tai siitä, minkälainen lainkäyttöviranomainen on kysymyksessä (tuomioistuin tai sitä vastaava).

37. Jäsenvaltioiden tuomioistuinten aseman vertailu osoittaa, että jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä saattaa olla muitakin eroja. Esimerkiksi siitä ei selvästikään olla yksimielisiä, mikä katsotaan oikeusjärjestyksen perusteita koskevaksi seikaksi (*moyen d'ordre public*). Jos kaikki kansalliset tuomioistuimet velvoitettaisiin soveltamaan yhteisön oikeutta viran puolesta, vaikka tätä ei ehkä olisi käytännössä mahdotonta toteuttaa missään oikeusjärjestyksessä, se aiheuttaisi vääristymiä, jotka saattavat olla eriasteisia eri järjestelmissä mutta jotka kuitenkin luultavasti olisivat huomattavia kaikissa niistä. Olisi myös vaikeaa päättää, olisiko yhteisön oikeutta käsiteltävä tällä tavalla kokonaisuudessaan vai ainoastaan osittain, ja jälkimmäisessä tapauksessa miltä osin.

38. Sekä periaatteellisista että käytännön syistä ratkaisun pitäisi siten olla se, että kansallisen tuomioistuimen olisi sovellettava viran puolesta yhteisön oikeuden sääntöä ainoastaan, jos sen on sovellettava viran puolesta vastaavaa kansallisen oikeuden säännöstä. Kuten olemme edellä jo todenneet, tämä johtaisi epäilemättä yhteisön oikeuden epäyhtenäiseen soveltamiseen, mutta tämä johtuu kansallisten oikeusjärjestysten vaihtelevuudesta.

39. Tällainen päätelmä korostuu, kun tarkastellaan muutoksenhakumenettelyä ja erityisesti kassaatiomenettelyä. Muutoksenhakumenettelyssä valittajan tai vastaajan oikeutta esittää uusia oikeudenkäynnin kohdetta laajentavia seikkoja on yleensä rajoitettu. Jollei

19 — Asia Bank of India v. Trans Continental Commodity Merchants Ltd & J. N. Patel, Lloyd's Reports, 1982, 1, 427 per Bingham J, s. 429.

tällaisia rajoituksia olisi, muutoksenhakumenettelyn luonne hämärtyisi ja menettely muuttuisi uudeksi oikeudenkäynniksi.

40. Tällaiset näkemykset soveltuvat erityisesti jäsenvaltioiden kassaatiomenettelyihin, koska niissä kassaatiotuomioistuimen toimivalta on yleensä rajoitettu sen tutkimiseen, onko alempi oikeusaste tehnyt oikeudellisen virheen, joten asianosaisten tai tuomioistuimen ei ole tarpeen esittää uusia oikeudellisia seikkoja.

41. Sellaisten uusien perusteiden esittämistä, joihin ei ole vedottu alemmissa oikeusasteissa, on usein ankarasti rajoitettu. Esimerkiksi Saksan Bundesgerichtshof ja Ranskan Cour de Cassation voivat suhteellisen vapaasti ottaa perusteita huomioon viran puolesta, kun taas Belgian, Espanjan, Italian ja Alankomaiden kassaatiotuomioistuinten on periaatteessa rajoituttava asianosaisten esittämiin perusteisiin. Harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta Belgian kassaatiotuomioistuimella ei ole oikeutta ottaa huomioon edes oikeusjärjestyksen perusteita (*public order*) koskevia perusteita.

42. Uusien perusteiden esittämistä rajoitetaan myös Belgian kassaatiotuomioistuimen omassa työjärjestyksessä: valituksessa ensimmäisen asteen tuomioistuimen tuomiosta kumpikaan asianosainen ei voi muuttaa "oikeudenkäynnin kohdetta siitä, mikä se oli ensimmäisen asteen tuomioistuimessa". [20] Jälleen kerran tästä saattaa olla poikkeuksena se, että yhteisöjen tuomioistuin voi ottaa huomioon "oikeusjärjestyksen perusteita" koskevan seikan, vaikka yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tehnyt niin. [21] Vaikuttaa kuitenkin selvältä, että tällainen poikkeus on määriteltävä suppeasti, jos muutoksenhakujärjestelmän halutaan toimivan asianmukaisesti.

43. Käsiteltävinä oleviin tapauksiin sovellettavien Alankomaiden säännösten osalta en katso, että kantajan tai valittajan olisi niiden perusteella kohtuuttoman vaikeata käyttää yhteisön oikeuteen perustuvia oikeuksiaan. Näillä säännöksillä pyritään ainoastaan varmistamaan menettelyn virheetön ja tehokas kulku siten, että kantajaa tai valittajaa estetään jälkeenpäin laajentamasta riidan kohdetta alioikeudelle (trial judge) esitetyssä haastehakemuksessa määritellystä kohteesta ja esittämästä kassaatiomuutoksenhaussa sellaisia uusia perusteita, jotka eivät kuulu riidan kohteeseen ja jotka edellyttävät tosiseikkojen tutkimista. Voidaan havaita, että näitä rajoituksia lukuun ottamatta Alankomaiden säännökset eivät ole asianosaisten kannalta erityisen vaativia. Itse asiassa Alankomaiden lain 48 artiklan mukaan oikeudenkäyntiä johtavan tuomarin on tarvittaessa viran puolesta täydennettävä asianosaisten esittämiä oikeudellisia perusteita.

44. Koska vaikuttaa siltä, että yhteisön oikeuteen perustuvien oikeuksien suojelu on

20 — Belgian kassaatiotuomioistuimen työjärjestyksen 113 artiklan 2 kohta ja 116 artiklan 2 kohta.

21 — Lenaerts: "The Development of the Judicial Process in the European Community after the Establishment of the Court of First Instance", Collected Courses of the Academy of European Law, Vol. I, Book 1, 1990, s. 53— 113, s. 109.

järjestetty asianmukaisesti Alankomaiden lainsäädännössä, riittää, että kansalliset tuomioistuimet näitä säännöksiä soveltaessaan kohtelevat yhteisön oikeuteen nojautuvia perusteita samalla tavalla kuin kansalliseen oikeuteen nojautuvia perusteita.

edellytys voi olla se, että kansalliset oikeussuojakeinot ja menettelysäännöt tarjoavat asianmukaisen oikeusturvan. [22]

Yhteisön oikeuden yhtenäinen soveltaminen

45. Espanjan hallituksen esittämän kolmannen väitteen mukaan tällainen näkökanta johtaisi yhteisön oikeuden epäyhtenäiseen soveltamiseen; jäsenvaltioissa, joiden menettelysäännökset ovat joustavammat, yhteisön oikeuden vaikutus voidaan turvata huolimatta asianosaisten huolimattomuudesta. Ei kuitenkaan voida välttää sitä, että yhteisön oikeutta sovelletaan tietyssä määrin vaihtelevasti, koska oikeussuojakeinoja, lainkäyttömenettelyä ja määräaikoja koskevia säännöksiä ei ole yhdenmukaistettu. Ilmeinen esimerkki on se, että jos epätietoinen kantaja ei noudata hallintovalitukselle tai kanteelle asetettua määräaikaa, hän saattaa menettää oikeutensa esittää vaatimuksensa määräajan kuluttua umpeen. Nämä määräajat vaihtelevat jäsenvaltiosta toiseen ja riippuvat myös oikeussuojakeinon erityisestä muodosta. Ei voida vakavasti ehdottaa, että yhtenäisyysedellytyksen täyttymiseksi yhteisön oikeudessa vaadittaisiin, että kaikki yhteisön oikeuteen perustuvia vaatimuksia koskevat määräajat pitäisi poistaa. Jollei asiaa koskevia säännöksiä ole yhdenmukaistettu, ainoa

Muut perustelut

46. Lopuksi otan kantaa useisiin muihin menettelyn aikana esitettyihin perusteluihin. Ensinnäkin, kuten asiassa Peterbroeck 4.5.1994 antamani ratkaisuehdotuksen 44 kohdassa totesin, perustamissopimuksen 177 artiklaan ei voida vedota sen tueksi, että kansallisella tuomioistuimella pitäisi aina olla mahdollisuus ottaa viran puolesta huomioon sellainen yhteisön oikeutta koskeva seikka, johon asianosaiset eivät ole vedonneet. Perustamissopimuksen 177 artiklassa vahvistetaan pelkästään menettely, jonka avulla kansallinen tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi yhteisön oikeutta koskeva kysymys on asianmukaisesti saatettu, voi saada yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisun. Vaikka 177 artiklassa estetään sellaisten menettelysääntöjen soveltaminen, jotka estävät kansallista tuomioistuinta pyytämästä ennakkoratkaisua tällaisessa tilanteessa, tässä artiklassa ei määrätä siitä ensin ratkaistavasta kysymyksestä, missä tilanteissa kansallinen tuomioistuin voi viran puolesta tutkia tällaisen seikan.

47. Toiseksi voidaan todeta, että Hoge Raadin ensimmäisessä kysymyksessä on

22 — Ks. asia 130/79, Express Dairy Foods v. Intervention Board for Agricultural Produce, tuomio 12.6.1980 (Kok. 1980, s. 1887, 12 kohta).

lähtökohtana, että menettely Hoge Raadissa koskee "yksityisoikeudellisia oikeuksia ja velvollisuuksia, joista voidaan vapaasti sopia". Valittajat väittävät, että tämä lause viittaa epäsuorasti Alankomaiden määritelmään oikeusjärjestyksen perusteita koskevista säännöistä, joita ei voida soveltaa tai jättää soveltamatta asianosaisten harkinnan mukaan. Valittajat kiistävät tämän olettaman sillä perusteella, että koska yhteisön oikeuden säännöt ovat kansallista lainsäädäntöä ylempitasoisia, niitä on pidettävä yleistä järjestystä koskevina sääntöinä, jotka tuomioistuimen on otettava viran puolesta huomioon. Valittajien mukaan niitä ei voida soveltaa asianosaisten harkinnan mukaan.

48. Edellä esitetyistä syistä en katso, että kaikille yhteisön oikeuden säännöille pitäisi antaa erityinen asema kansallisiin menettelysääntöihin nähden yhteisön oikeuden ensisijaisuuden vuoksi. Yhteisön yleinen etu yhteisön oikeusjärjestyksen yhtenäisyyden säilyttämisessä ja oikeussubjektien yhteisön oikeuteen perustuvien oikeuksien suojaamisessa voidaan saavuttaa yhteisöjen tuomioistuimen jo kehittämien periaatteiden avulla.

49. En kuitenkaan sulje pois sitä mahdollisuutta, että tietyissä tilanteissa kansallisen tuomioistuimen saattaa olla pakko ottaa huomioon yhteisön oikeuden sääntö, johon asianosaiset eivät ole vedonneet, vaikka tämä edellyttäisi asianosaisten vaatimuksissa määritellyn riidan kohteen ylittämistä. Kansallisen tuomioistuimen saattaa esimerkiksi olla pakko kieltäytyä panemasta täytäntöön perustamissopimuksen 85 artiklan mukaan selvästi lainvastaista sopimusta. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi, jos selvästi perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisen hintojen vahvistamisesta tehdyn sopimuksen osapuoli vaatisi vahingonkorvausta toisen osapuolen sopimusrikkomuksen perusteella, eikä vastaaja vetoaisi 85 artiklaan. Tällaisessa tapauksessa kansallinen tuomioistuin epäilemättä voi soveltaa 85 artiklaa ja sen pitää myös tehdä niin. Koska kuitenkin voidaan selvästi olettaa, ettei yhdessäkään tuomioistuimessa pantaisi täytäntöön kansallisen oikeuden perusteella selvästi lainvastaista liiketoimea, vaikka asianosaiset eivät olisi vedonneet lainvastaisuuteen, sama lopputulos saavutetaan pelkästään syrjintäkiellon periaatetta soveltamalla. Lisäksi siinä tapauksessa, että sopimus on perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan vastainen, on olemassa lisäkeino yhteisön edun turvaamiseksi, koska komissio voi aina puuttua asiaan.

50. Käsiteltävinä olevissa asioissa ei tule esille tällaista kysymystä. Jollei yksikään tämän riidan asianosaisista olisi vedonnut yhteisön oikeuteen, mikään ensisijainen yhteisön yleinen etu ei olisi edellyttänyt, että kansallinen tuomioistuin tutkisi monimutkaisia yhteisön kilpailuoikeutta koskevia seikkoja asianosaisten tahdosta riippumatta. Näissä tapauksissa ainoa kysymyksessä oleva yhteisön etu koskee asianmukaisen oikeussuojan järjestämistä ja mielestäni tämä etu on saavutettu.

51. Lopuksi käsiteltävinä olevat tapaukset ovat täysin erotettavissa asiasta

Duijnstee. [23] Siinä yhteisöjen tuomioistuin vastasi Hoge Raadin esittämään kysymykseen, että Brysselin yleissopimuksen 19 artiklan [24] mukaan kansallisen kassaatiotuomioistuimen on viran puolesta jätettävä asia tutkimatta, jos se katsoo, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimella on yleissopimuksen 16 artiklan mukaan yksinomainen toimivalta niistä kansallisista menettelysäännöistä huolimatta, joiden mukaan kassaatiotuomioistuimen on rajoitettava käsittelynsä asianosaisten esittämiin perusteisiin. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin katsonut, [25] yleissopimuksessa määrätään sopimuspuolten tuomioistuinten toimivallasta yksityisoikeudellisissa asioissa ja sillä on tarkoituksena syrjäyttää sen vastaiset kansalliset säännökset. Yleissopimuksen 19 artiklassa kansallisille tuomioistuimille asetetaan erityinen velvollisuus tutkia omaa toimivaltaansa koskeva kysymys viran puolesta tietyissä tilanteissa. Kansallinen säännös, jolla estetään tuomioistuinta tekemästä tätä, on siten yleissopimuksen nimenomaisten määräysten vastainen.

52. Tästä syystä mielestäni kansallisen tuomioistuimen ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen on vastattava, että yhteisön oikeus ei velvoita eikä oikeuta kansallista tuomioistuinta käsiteltävänä olevan tapauksen kaltaisiin tapauksiin liittyvissä oikeudenkäynneissä jättämään soveltamatta kansallisia menettelysääntöjä, joita sovelletaan erotuksetta kansalliseen oikeuteen ja yhteisön oikeuteen perustuviin vaatimuksiin ja jotka estävät kansallista tuomioistuinta soveltamasta sellaisia yhteisön oikeuden sääntöjä, joihin asianosaiset eivät ole vedonneet, jos kansallisen tuomioistuimen olisi tämän vuoksi ylitettävä riidan rajat tai tutkittava sellaisia tosiseikkoja, joihin asianosaiset eivät ole vedonneet. Koska kolmas kysymys on esitetty ainoastaan sen varalta, että toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, siihen ei ole aihetta vastata.

Aineelliset kysymykset

53. Hoge Raadin neljännen, viidennen ja kuudennen kysymyksen tarkoituksena on varmistaa, onko fysioterapeutteja koskeva järjestelmä ja erityisesti se, että siihen kuuluminen on pakollista, yhteensoveltuva perustamissopimuksen kilpailusääntöjen kanssa. Koska näihin seikkoihin ei ollut vedottu Kantonrechterissä, tämä ei käsitellyt niihin liittyviä tosiseikkoja. Ennakkoratkaisupyyntöä koskevassa päätöksessä Hoge Raad ainoastaan viittaa eläkelain tavoitteisiin ja järjestelmän pakollisuuden seurauksiin (ks. edellä 2 ja 3 kohta).

54. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu seuraavasti: [26]

"Jotta yhteisön oikeudesta voitaisiin antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen

23 — Asia 288/82, Duijnstee v. Goderbauer (Kok. 1983, s. 3663).

24 — "Jos sopimusvaltion tuomioistuimessa nostettu kanne koskee asiaa, jotka toisen sopimusvaltion tuomioistuin on 16 artiklan mukaan yksinomaisesti toimivaltainen tutkimaan, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta."

25 — Ks. erityisesti tuomion 14 kohta.

26 — Asia C-378/93, La Pyramide, tuomio 9.8.1994 (Kok. 1994, s. I-3999, 14 kohta). Ks. myös yhdistetyt asiat C-320/90— C-322/90, Telemarsicabruzzo ym., tuomio 26.1.1993 (Kok. 1993, s. I-393).

tulkinta, kansallisen tuomioistuimen on määriteltävä sen esittämien kysymysten tosiasiallinen ja lainsäädännöllinen yhteys, tai ainakin selitettävä ne tosiseikat, joihin kysymykset perustuvat — —."

Tämä pitää erityisesti paikkansa kilpailuoikeuden kaltaisella alalla, jolle on tunnusomaista monimutkaiset oikeudelliset ja tosiasialliset tilanteet. [27] Juuri sen vuoksi, ettei kansallisissa tuomioistuimissa ollut käsitelty kilpailuseikkoja, Hoge Raad ei ennakkoratkaisukysymystä koskevassa päätöksessä täysin voinut kuvailla asian tosiasiallista ja oikeudellista taustaa tältä osin.

55. Jos esittämäni näkemyksen vastaisesti Hoge Raad olisi velvollinen tutkimaan kilpailuoikeuteen liittyviä seikkoja, yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi mielestäni antaa näitä seikkoja koskeva ennakkoratkaisu vasta sen jälkeen, kun riidan perustana olevat tosiseikat ja oikeudelliset seikat on selvennetty. Tässä ratkaisuehdotuksessa rajoitun esittämään väliaikaisen näkemyksen kansallisen tuomioistuimen neljännestä kysymyksestä kirjallisissa huomautuksissa esitettyjen eläkekassaa koskevien tietojen perusteella. Neljännellä kysymyksellään Hoge Raad kysyy, onko eläkelaissa säädetty ammatillinen eläkekassa, johon kuuluminen on pakollista kaikille ammattikuntaan kuuluville henkilöille tai yhdelle taikka useammalle tähän ammattikuntaan kuuluvalle määrätylle ryhmälle, EY:n perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettu yritys. Mielestäni tähän kysymykseen on vastattava kielteisesti.

56. Valittajat viittaavat asiassa Höfner annettuun tuomioon [28] tukeakseen laajaa tulkintaa yrityksen käsitteestä, joka kattaisi myös eläkekassan. Höfner-tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että työnvälitystä harjoittavaa julkista yhteisöä oli pidettävä perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä. Yhteisöjen tuomioistuin totesi seuraavaa: [29]

"Tämän osalta on täsmennettävä, että kilpailuoikeudessa yrityksen käsitteeseen kuuluvat kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt riippumatta niiden oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta ja että työnvälitys on taloudellista toimintaa.

Se, että työnvälitys on tavallisesti uskottu julkisille työnvälitystoimistoille, ei vaikuta tällaisen toiminnan taloudelliseen luonteeseen. Työnvälitystoimintaa eivät ole aina harjoittaneet eivätkä sitä välttämättä harjoita ainoastaan julkisoikeudelliset yhteisöt. Tämä

27 — Em. Telemarsicabruzzo, tuomion 7 kohta.

28 — Asia C-41/90, Höfner ja Elser v. Macrotron, tuomio 23.4.1991 (Kok. 1991, s. I-1979).

29 — 21 ja 22 kohta.

koskee varsinkin yritysten johtohenkilöiden välittämistä."

57. Tilanne on kuitenkin monimutkaisempi sosiaaliturvajärjestelmien osalta. Eläkejärjestelmiä on monenlaisia: ne vaihtelevat valtion sosiaaliturvajärjestelmistä kaupallisten vakuuttajien ja muiden hoitamiin yksityisiin yksittäisiin järjestelyihin. Vaikka näiden järjestelmien välillä on kilpailumahdollisuus (minkä osoittaa se seikka, että Yhdistyneessä kuningaskunnassa yksityisillä eläkejärjestelyillä voidaan osittain korvata valtion sosiaaliturvajärjestelmä), vaikuttaa selvältä, ettei yhteisön kilpailusääntöjä ole ollut tarkoitus soveltaa valtion sosiaaliturvajärjestelmiin. Vaikeutena on sellaisten välimuotoisten järjestelmien luokittelu, joista tässäkin oikeudenkäynnissä on kysymys. Eläkealaa koskevissa aloitteissaan komissio on todennut, että järjestelmiä on monenlaisia ja että on myös tarpeen kunnioittaa jäsenvaltioiden valintoja eläkejärjestelyjen osalta. Näin ollen komissio on pyrkinyt kolmeen päämäärään, joita ovat valtion rajojen yli tapahtuva eläkekassojen hoitaminen, eläkekassojen varojen sijoittamista koskevien rajoitusten poistaminen ja valtioiden rajat ylittävä eläkejärjestelmiin kuuluminen. [30] Erityisesti voidaan todeta, että samalla kun 26.5.1993 tehdyssä muutetussa komission ehdotuksessa [31] tehdään useita ehdotuksia valtioiden rajat ylittävän hoitamisen ja sijoituksia koskevien rajoitusten poistamisen osalta, tämän ehdotuksen johdanto-osassa todetaan, että lisäselvitykset ovat tarpeen sen kysymyksen osalta, joka koskee valtioiden rajat ylittävää eläkekassoihin kuulumista, jotta erityyppiset laitokset voidaan ottaa huomioon ja jotta ei kyseenalaisteta sellaisten laitosten toimintaa, joihin kuuluminen on pakollista. [32]

58. Yhdistetyissä asioissa Poucet ja Pistre [33] antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuimella on jo ollut tilaisuus tutkia perustamissopimuksen kilpailumääräysten soveltamisalaa tiettyihin välimuotoisiin järjestelmiin verrattuna. Siinä yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklassa tarkoitettu yrityksen käsite ei kattanut sellaisia laitoksia, jotka hallinnoivat muissa kuin maatalouteen kuuluvissa ammateissa toimivien itsenäisten ammatinharjoittajien sairaus- ja äitiysvakuutusjärjestelmää sekä ammattitaitoisen työväestön eläkejärjestelmää. Näillä järjestelmillä pyrittiin puhtaasti sosiaaliseen tavoitteeseen, niillä ei tavoiteltu voittoa, ja ne perustuivat yhteisvastuuperiaatteeseen. Niiden tarkoituksena oli tarjota vakuutussuojaa kaikille järjestelmään kuuluville henkilöille riippumatta heidän varallisuudestaan tai terveydentilastaan liittymisajankohtana.

59. Yhteisvastuuperiaatetta toteutettiin sairaus- ja äitiysvakuutuksen osalta tulonsiir-

30 — Ks. komission 23.10.1990 päivätty muistio, joka koskee sisämarkkinoiden toteuttamista yksityisten eläkkeiden alalla ja joka on komission asiassa C-244/94 tekemien huomautusten liitteenä. Ks. myös 21.10.1991 tehty ehdotus neuvoston direktiiviksi vapaudesta hoitaa ja sijoittaa eläkelaitosten varoja (91/C 312/04, EYVL 1991 C 312, s. 3), sellaisena kuin se on muutettuna 26.5.1993 (93/C 171/11, EYVL C 171, s. 13).

31 — Em. alaviitteessä 30.

32 — Ks. ehdotuksen viimeinen perustelukappale.

33 — Yhdistetyt asiat C-159/91 ja C-160/91, tuomio 17.2.1993 (Kok. 1993, s. I-637).

rolla siten, että vakuutuksenottajat maksoivat vakuutusmaksuja suhteessa ammattitoiminnasta saamaansa tuloon (työkyvyttömyyseläkettä saavat henkilöt ja eläkkeellä olevat vakuutuksenottajat oli vapautettu vakuutusmaksuvelvollisuudesta), mutta he saivat samat etuudet. Eläkejärjestelmän osalta yhteisvastuuperiaate ilmeni siinä, että eläkkeellä olevien vakuutuksenottajien eläkkeet rahoitettiin työtä tekevien vakuutuksenottajien vakuutusmaksuista, eikä eläkkeitä maksettu suhteessa maksettuihin vakuutusmaksuihin. Yhteisvastuuta toteutettiin tietyssä laajuudessa myös eri järjestelmien välillä. Nämä järjestelmät perustuivat välttämättä pakolliseen eläkekassaan kuulumiseen, mikä oli tärkeätä järjestelmien taloudellisen tasapainon kannalta.

60. Viranomaiset valvoivat järjestelmien hallinnointia. Eläkekassoilla ei ollut minkäänlaista vaikutusvaltaa vakuutusmaksujen ja etuuksien suuruuteen.

61. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että järjestelmien hallinnointi oli puhtaasti sosiaalinen tehtävä eikä se ollut taloudellista toimintaa. Tästä syystä eläkekassat eivät kuuluneet asiassa Höfner [34] annetussa tuomiossa esitettyyn yrityksen määritelmään.

62. Vaikka käsiteltävänä olevassa tapauksessa kyseinen eläkekassa on tietyiltä osin erilainen kuin asioissa Poucet ja Pistre annetussa tuomiossa käsitellyt eläkekassat, mielestäni tämä eläkekassa täyttää ne olennaiset tunnuspiirteet, joiden perusteella yhteisöjen tuomioistuin teki päätelmänsä mainituissa asioissa. Eläkekassa epäilemättä toteuttaa puhtaasti sosiaalista tehtävää. Fysioterapeuttien ammattikunta perusti sen, ja siihen kuuluminen määrättiin pakolliseksi ammattikunnan pyynnöstä eläkelain nojalla annetulla ministeriön päätöksellä. Kuten jo todettiin, tämän lain tavoitteena on varmistaa, että eläketulot vastaavat yleistä tulotason nousua, että nuoremmat ammattikunnan jäsenet maksavat osan vanhemmille ammattikunnan jäsenille maksettavien eläkkeiden suuremmista kustannuksista, ja että eläkeoikeuksia myönnetään järjestelmien voimaantuloa edeltäneiltä vuosilta. Eläkekassa ei tuota voittoa. Sen johtokuntaan, joka ei saa palkkiota vaan ainoastaan kulukorvauksen (eläkekassan perustamiskirjan 7 kohta), kuuluu ainoastaan eläkekassan vakuutuksenottajia (perustamiskirjan 5 kohta).

63. Lisäksi eläkekassan esittämistä kirjallisista huomautuksista ilmenee, että sen hoitama järjestelmä edellyttää huomattavaa yhteisvastuuta sen vakuutuksenottajilta, eli enemmän kuin mitä kaupallisissa sopimuksissa tavanomaisesti edellytettäisiin. Periaatteessa eläkekassa perii vakiomääräistä vakuutusmaksua ja maksaa vakiomääräistä eläkettä. Tämä pitää paikkansa riippumatta iästä, jolloin yksittäinen vakuutuksenottaja aloitti ammatin harjoittamisen, ja riippumatta hänen terveydentilastaan liittymisajankohtana. Lisäksi eläkeoikeuksia myönnetään

34 — Em. alaviitteessä 28.

taannehtivasti niille, jotka jo harjoittivat ammattia järjestelmän voimaan tullessa. Lisäksi toissijaisesti voidaan todeta, että vakuutusturva jatkuu ilman vakuutusmaksuvelvollisuutta, jos vakuutuksenottaja tulee työkyvyttömäksi.

64. Edellä esitetyn perusteella eläkekassa muistuttaa mielestäni enemmän sosiaaliturvalaitosta kuin kaupallista vakuutuslaitosta ja järjestelmä sinänsä muistuttaa enemmän sosiaaliturvajärjestelmää kuin kaupallisia eläkejärjestelyjä, vaikka nämä toimisivat kollektiivisella periaatteella. Järjestelmän vakuutuksenottajat rahoittavat yhteistä eläkekassaa, eivätkä saa kaupallista palvelua. Tästä syystä eläkekassa ei mielestäni toimi yrityksenä vakuutuksenottajiin nähden, vaan se toimii sosiaaliturvalaitoksena, jolle siihen kuuluvat ammatinharjoittajat ovat antaneet vastuun eläkejärjestelyistään.

65. Näin on siitä huolimatta, että eläkekassalla on varoja, eli eläkkeet rahoitetaan vararahastoista eikä juoksevista vakuutusmaksuista. Eläkekassa on vakuuttavalla tavalla väittänyt, että huomattavat vararahastot ovat välttämättömiä, jos eläkkeiden reaaliarvon on määrä säilyä voimakkaan inflaation aikana sellaisessa järjestelmässä, jota ei rahoiteta valtion talousarviosta. Se, että eläkekassat ovat pääasiallisia sijoittajia pääomamarkkinoilla, selittää varmuudella komission aloitteet eläkekassojen valtioiden rajat ylittävän hoitamisen ja sijoittamisen alalla, mutta tämä ei ole ratkaiseva tekijä päätettäessä, toimiiko eläkekassa vakuutuksenottajiinsa nähden yrityksenä kilpailuoikeudessa tarkoitetulla tavalla.

Ratkaisuehdotus

66. Tällä perusteella katson, että yhteisöjen tuomioistuimen on annettava seuraava vastaus Hoge Raadin toiseen ja kolmanteen kysymykseen tarvitsematta vastata muihin kysymyksiin:

"Käsiteltävinä olevien asioiden kaltaisissa kansallisten tuomioistuinten menettelyissä yhteisön oikeus ei velvoita eikä oikeuta kansallista tuomioistuinta jättämään soveltamatta kansallisia menettelysääntöjä, joita sovelletaan erotuksetta kansalliseen oikeuteen ja yhteisön oikeuteen perustuviin vaatimuksiin ja joissa estetään kansallista tuomioistuinta soveltamasta sellaisia yhteisön oikeuden sääntöjä, joihin asianosaiset eivät ole vedonneet, jos kansallisen tuomioistuimen pitäisi ylittää riidan rajat tai ottaa huomioon tosiseikkoja, joihin asianosaiset eivät ole vedonneet."